

**Національна академія наук України
Інститут регіональних досліджень**

НАДІЯ МІКУЛА

ЄВРОРЕГІОНИ:

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Львів-2003

Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

У монографії на основі аналізу діяльності єврорегіонів на внутрішніх та зовнішніх кордонах ЄС, кордонах країн Центрально-Східної і Північної Європи та України дається оцінка перспективам розвитку таких міжтериторіальних утворень за участі у них областей України. Пропонуються методичні підходи щодо формування транскордонної статистики та оцінки ефективності функціонування єврорегіонів.

Для наукових працівників, аспірантів, викладачів ВУЗів, керівників державних органів влади та органів місцевого самоврядування, митниць, всіх, хто займається питаннями регіональної політики та транскордонного співробітництва

Рецензенти:

Мокій А.І. – доктор економічних наук, професор

Козоріз М.А. – доктор економічних наук, професор

ISBN 966-02-2880-5

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України.

© Мікула Н.А., 2003.

Вступ	5
Розділ 1 Транскордонне співробітництво та єврорегіони	8
Розділ 2 Ініціативи та програми Європейського Союзу для підтримки розвитку транскордонного співробітництва	24
Ініціатива INTERREG (1990-1999)	24
INTERREG III (2000-06)	27
PHARE CBC	29
PHARE CREDO	31
CADSES	32
TACIS CBC	34
CARDS та MEDA	37
LACE	38
2004-2006: "Програми розвитку сусідських відносин"	40
Після 2006: "Новий інструмент розвитку сусідських стосунків"	41
Розділ 3 Єврорегіони на внутрішніх кордонах ЄС	43
"Єврегіо" (D / NL).....	43
"Регіо Паміна" (D / F).....	46
Єврегіо "Рейн-Ваал" (NL / D).....	49
"Кент – Норд-Пас-де-Кале" (UK / F)	50
Асоціація "Екстрамадура-Алентежіо" (E / P)	53
Висновки	55
Розділ 4 Єврорегіони на зовнішніх кордонах ЄС	56
"Регіо" (F / D / CH)	56
Єврорегіон "Про Європа Віадрина" (D / PL)	57
Єврорегіон "Шпрее-Найсе-Бобер" (D / PL).....	63
Єврорегіон "Найсе-Ниса-Ніса" (D / PL / CZ)	66
Єврорегіон "Померанія" (D / PL / S).....	70
"Західний Ниугат – Паннонія Єврегіо" (A / H).....	76
Єврорегіон "Балтика" (S / RUS / PL / LT / LV / DK)	77
Єврорегіон "Крушногір'я / Ерцгебірге" (CZ / D).....	80
Єврорегіон "Ельба / Лаба" (D / CZ)	82
Єврорегіон "Нестос-Места" (GR / BG).....	86
Єврорегіон "Карелія" (F / RU).....	88
Висновки	90

Розділ 5 Єврорегіони країн Східної Європи, Балтії та СНД.....	91
Єврорегіон "Дунай-Марош-Тиса" (HU / RO / YU)	92
Єврорегіон "Бескиди" (PL / CZ / SK)	93
Єврорегіон "Прадєд" (CZ / PL)	96
Єврорегіон "Сілезія" (PL / CZ)	100
Єврорегіон "Тешинська Сілезія" (PL / CZ).....	102
Єврорегіон "Глаценсіс" (PL / CZ).....	104
Єврорегіон "Немунас-Німен-Неман" (LT / PL / BY)	108
Єврорегіон "Татри" (PL / SK)	112
Висновки	114
Розділ 6 Єврорегіони за участю областей України	116
Асоціація "Карпатський єврорегіон"	116
Єврорегіон "Буг".....	133
Єврорегіон "Нижній Дунай".....	144
Єврорегіон "Верхній Прут"	149
Висновки	157
Розділ 7 Перспективи розвитку єврорегіонів в Україні.....	158
Обґрунтування доцільності створення єврорегіону "Сян"	163
Розділ 8 Основні методичні підходи до оцінки діяльності	
єврорегіонів.....	173
Джерела статистичної інформації для прикордонних та	
транскордонних регіонів	174
Загальні статистичні дані.....	178
Висновки	184
Висновки	185
Додатки	189
Додаток 1 Статут Міжрегіональної Організації "Карпатський	
єврорегіон".....	189
Додаток 2 Статут Транскордонного Об'єднання "Єврорегіон Буг".....	199
Додаток 3 Статут Єврорегіону "Нижній Дунай"	205
Додаток 4 Статут Єврорегіону "Верхній Прут".....	214

ВСТУП

Транскордонне співробітництво відіграє важливу роль для прикордонних територій України, які стали об'єктом регіональної політики ЄС. Узагальнення досвіду транскордонної співпраці країн – членів ЄС і їх сусідів – важлива база для реалізації стратегії України щодо вступу до ЄС.

Динаміка розвитку єврорегіональної співпраці свідчить про значну її активізацію, пов'язану, передусім, з реалізацією загальноєвропейської мети – розмивання кордонів між країнами – членами Європейського Союзу і вирівнювання диспропорцій розвитку периферійних та центральних регіонів у кожній з держав.

За роки, що минули з моменту здобуття Україною незалежності, стратегічний курс на інтеграцію до Європейського Союзу став визначальним чинником суспільно-політичних перетворень у державі. Європейський вибір втілює в собі прагнення української нації повернутися до європейської сім'ї народів. Нині європейський вибір здійснюється в Україні на основі Стратегії та Програми інтеграції до Європейського Союзу.

У Посланні Президента України до Верховної Ради "Європейський вибір" стверджується, що завдання створення реальних передумов для набуття Україною повноправного членства в ЄС повинно стати "стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку на найближчі десять років". На виконання цього завдання мають бути спрямовані всі інституційні перетворення, політика економічних, соціальних та гуманітарних реформ¹

Європейська Рада у жовтні 2002 року схвалила документ "Ініціатива щодо нових сусідів", у якому були визначені деякі принципи бачення нових відносин з країнами, що матимуть спільний кордон з ЄС:

- розширення дає важливу можливість розвинути відносини з новими сусідами ЄС на основі спільних політичних та економічних цінностей;
- існує потреба у формулюванні амбіційного, довгострокового та інтегрованого підходу щодо кожної з трьох країн – України, Молдови, Білорусі з метою сприяння демократичним та економічним реформам, сталому розвитку та торгівлі для забезпечення більшої стабільності і добробуту на нових кордонах ЄС та за їхніми межами;
- Ініціатива має ґрунтуватися на диференційованому підході з урахуванням особливостей політичної та економічної ситуації в кожній з цих трьох країн, їх потенціалу та цілей;
- розвиток відносин між цими країнами залежатиме від подальшої імплементації реформ, їхнього поважання міжнародних зобов'язань і спільних цінностей демократії, верховенства права та прав людини;

¹ Послання Президента України до Верховної Ради "Європейський вибір". Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки"

- ЄС заохочує подальший розвиток **транскордонного співробітництва**, зокрема, боротьбу проти організованої злочинності та нелегальної міграції і регіональне співробітництво з країнами-сусідами в Східній Європі і між ними;
- досвід ініціативи буде вивчений Європейською Радою для можливого використання окремих його елементів у відносинах з партнерами в інших прикордонних регіонах.

Регіональна інтеграція, а саме співпраця суміжних територій сусідніх держав, отримала значну підтримку з боку ЄС як в методичному так і у фінансовому планах. Велику зацікавленість у цих процесах виявили країни Центрально-Східної Європи – Угорщини, Чехії, Словаччини, Польщі тощо, які побачили реальну можливість через транскордонне співробітництво прискорити входження у ЄС та зменшити негативні чинники, що при цьому виникають.

Комісар з питань розширення Європи Гюнтер Ферхойген зауважив, що *"Розширення відкриває нові можливості для Євросоюзу щодо інтенсифікації існуючого рівня співробітництва із його сусідами, сприяння розвитку стабільності, процвітання і безпеки поза новими кордонами Союзу. Досвід, який набули нові члени Євросоюзу зараз вони можуть розділити із своїми сусідами, поза зовнішніми кордонами ЄС"*².

Розвиток транскордонного співробітництва при збереженні специфіки самобутності і індивідуальності кожної зі сторін в значній мірі дозволяє успішно вирішувати локальні проблеми, максимально використовуючи національний потенціал і поступово згладжуючи рецидиви периферійності у соціально-економічному розвитку окремих територіально-адміністративних одиниць на благо їх населення і держав у цілому, сприяючи зусиллям ЄС з реалізації завдання переходу від "Європи країн – до Європи регіонів". Транскордонне співробітництво, передусім, направлене на подолання негативних наслідків наявності кордонів між державами та відіграє важливу роль як інструмент зменшення негативних наслідків, що виникають у зв'язку з розширенням ЄС.

Основною організаційною формою транскордонного співробітництва є **еврорегіони**, практика функціонування яких в останні роки показала свою ефективність у справі ліквідації бар'єрів для вільного руху людей, товарів, послуг, капіталів. Сьогодні у Європі налічується понад 180 еврорегіонів і їх кількість продовжує зростати.

З середини 80-х років проявляється значна зацікавленість вчених до проблематики транскордонного співробітництва. Наукові дослідження проблем транскордонного співробітництва здійснюють багато вітчизняних науковців: О. Амоша, П. Беленький, Б.Буркінський, З.Бройде, О.Вишняков, С.Гакман, М. Долішній, В. Євдокименко, Є.Кіш, М.Лендєл, Н.Луцишин,

П.Луцишин, Ю.Макогон, А.Мельник, А.Мокій, В.Пила, С.Писаренко, І.Студенніков та з інших країн: з Польщі – П.Еберхардт, Р.Федан, Т.Коморніцкі, Т.Лієвські, З.Макела, М.Ростішевські, А., Стасяк, З.Зьоло; з Болгарії – Б.Борісов, М.Ілієва, з Росії – С.Романов, В.Білчак, Л.Вардомський, Й.Зверев, із Словаччини – П.Кузьмшин, Ю.Тей та інші.

Проблематика більшості досліджень стосується конкретних прикордонних територій та діяльності еврорегіонів, ефективність яких є досить різною. Зрозуміло, що на даний час у транскордонних регіонах виникає безліч спільних проблем у екологічній, транспортній, економічній, культурно-освітній, соціальній та інших сферах, для вирішення яких необхідно об'єднувати зусилля. Виникають також питання методологічного плану щодо організації транскордонного співробітництва, передусім, у формі еврорегіонів. Потреба отримання відповіді на питання: "Як, яким чином найкраще об'єднатися для вирішення проблем, враховуючи, що вони виникають на територіях суміжних незалежних держав?" стало передумовою узагальнення досвіду еврорегіональної співпраці в країнах ЄС, Центральної та Східної Європи, Балтії та СНД, викладеного у цій книзі.

При аналізі використані матеріали Асамблеї європейських регіонів, Європейської Комісії, інформація, розміщена на веб-сторінках еврорегіонів, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, інформація обласних державних адміністрацій України тощо.

Автор висловлює щире подяку всім приватним особам та організаціям, що сприяли в отриманні необхідної в роботі інформації, передусім, Оксані Вовк, члену української делегації у Конгресі місцевих та регіональних органів влади Європи (м.Київ), Оксані Музичук, директору Агентства регіонального розвитку та європейської інтеграції (м.Львів), Зіновію Бройде, директору ДНТЦ "Екоресурс" (м.Чернівці), Сергію Гакману, докторанту (м.Чернівці), Ігорю Студенникову, експерту інституту Схід-Захід (м.Одеса), Володимирі Демченко, зав. сектора ІРД НАН України.

Автор висловлює глибоку вдячність професору, доктору економічних наук Петру Юхимовичу Беленькому за творче спілкування та наукові консультації.

Особливу подяку автор висловлює академіку НАН України Мар'яну Івановичу Долішньому, директору Інституту регіональних досліджень НАН України, за творчу підтримку та надання можливості опублікування цієї книжки.

² http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm